5 Νοεμβρίου 2025

Η περιοδεία του Αγίου Νεκταρίου Πενταπόλεως στο Άγιον Όρος

/ Γενικά Θέματα

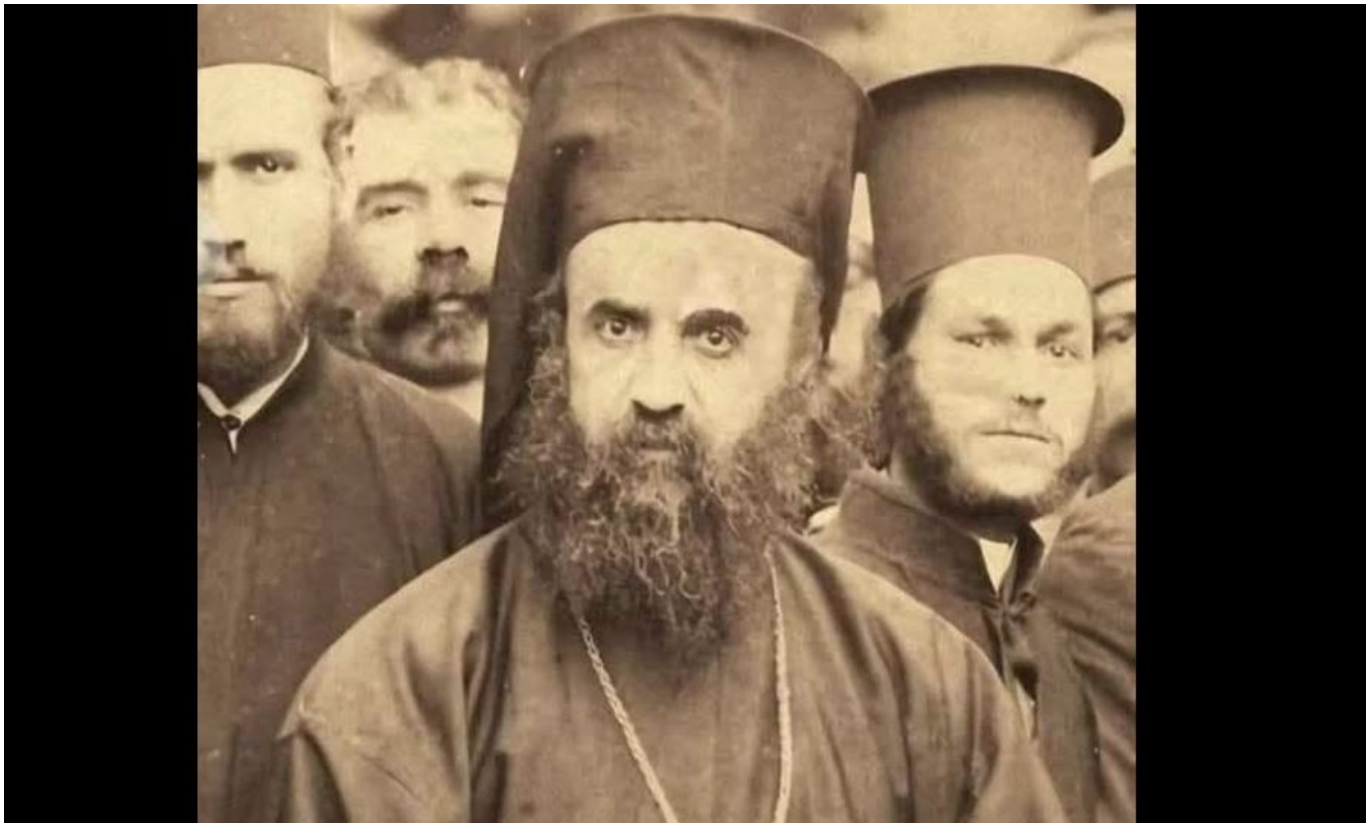

- Του Σεβ. Μητροπολίτου Σουηδίας κ. Κλεόπα

Το Άγιον Όρος, “το περιβόλι της Παναγίας”, υπήρξε ένας τόπος που ιδιαιτέρως είλκυε την φιλέρημο ψυχή του μητροπολίτου Νεκταρίου. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι, μετά την απομάκρυνσή του από το πατριαρχείο Αλεξανδρείας, επροτίμησε ως τόπο διαμονής του το Άγιον Όρος και όχι την μονή της μετανοίας του, την Νέα Μονή της Χίου. Αυτό εξυπηρετούσε δύο σκοπούς· αφενός μεν, το Άγιον Όρος, ως κιβωτός της παραδόσεως και καρδία του Ορθοδόξου μοναχισμού, είλκυσε τον ιεράρχη, και αφετέρου η μελέτη στις περίφημες βιβλιοθήκες των μονών του Άθω θα του προσέφερε πλούσιο υλικό, προς εξακολούθησιν της συγγραφής των έργων του.

Επειδή όμως το θέλημα του Θεού ήτο να διακονήσει την Ελλαδική Εκκλησία, πρώτον ως ιεροκήρυξ και εν συνεχεία ως διευθυντής της Ριζαρείου, ο διακαής πόθος του αγίου να μεταβεί στον Άθω εξεπληρώθη το καλοκαίρι του 1898. Στις θερινές διακοπές του έτους εκείνου, ο φιλομόναχος Νεκτάριος θα εύρισκε την

ευκαιρία, να απαλλαγεί για λίγο από τον φόρτο των εκπαιδευτικών και ποικίλλων καθηκόντων του και να αφοσιωθεί ολοκληρωτικώς στην εσωτερική πνευματική άσκηση, την προσευχή και την μελέτη. Το ταξίδι αυτό αποτελούσε έκφραση ευγνωμοσύνης του προς την Κυρία Θεοτόκο, για τις άπειρες προς αυτόν ευεργεσίες.

Προτού αναχωρήσει, σύμφωνα με τους κανονισμούς, ο άγιος Νεκτάριος ζήτησε από το Οικουμενικό Πατριαρχείο, στο οποίο υπάγεται ο Άθως, κανονική άδεια μεταβάσεως και παραμονής σε αυτόν. Ο Οικουμενικός Πατριάρχης Κωνσταντίνος ο Ε΄, δια της από 30ης Μαΐου 1898 επιστολής του προς τους επιστάτες και αντιπροσώπους της αγιορειτικής κοινότητος, συνιστούσε τον όσιο και τους παρακαλούσε να του παράσχουν “πᾶσαν δυνατήν εὐκολίαν καί ἄνετον ἐκπλήρωσιν οὗ ἐμφορεῖται πόθου.” Ἔλαβε, επίσης, και την έγγραφο συγκατάθεση του διοικητικού συμβουλίου της Ριζαρείου και “κατά τό ἄρθρ. 24 τοῦ Νέου Ὀργανισμοῦ”, στην διεύθυνση “θέλει ἀναπληροῖ ὁ Οἰκονόμος τῆς σχολῆς”.

Η ιερά κοινότης του Αγίου Όρους υπεδέχθη τον λόγιο ιεράρχη, με τιμές ανάλογες του αξιώματός του και, δια της από 30ης Ιουλίου 1898 επιστολής του προς τις είκοσι ιερές μονές, συνιστούσε τον άγιον Πενταπόλεως ως έναν “τῶν μᾶλλον εὐπαιδεύτων καί διαπρεπῶν τῆς Ἀνατολ. Ὀρθ. Ἐκκλησίας Ἱεραρχῶν, γνωστόν ἔκ τε τῶν πολλῶν καί ποικίλων θεολογικῶν καί λοιπῶν ἐκκλησιαστικῶν Αὐτοῦ συγγραφῶν”, για να του παρασχεθεί πάσα διευκόλυνσις μελέτης και ιεροπραξίας, κατά τον πόθο του.

Δεν γνωρίζουμε, αν ο άγιος επεσκέφθη όλες τις ιερές μονές, αλλά σύμφωνα πάντοτε με τις πληροφορίες των Αγιορειτών πατέρων και των βιογράφων του, επεσκέφθη τις περισσότερες εξ αυτών. Οι Αγιορείτες αντίκρισαν έναν χαμηλόθωρο κληρικό, με μοναχική περιβολή, χωρίς να φέρει επάνω του το διακριτικόν της αρχιερωσύνης, το εγκόλπιο.

Με την απέριττη ενδυμασία, ο ασκητής άγιος αποσκοπούσε στην αποφυγή αποδόσεως τιμών προς το πρόσωπόν του, εκ μέρους των μοναχών, καθ’ όλην την διάρκεια της παραμονής του στον Άθω. Ο ίδιος επιζητούσε την εσωτερική μόνωση και την πνευματική εμπειρία, που θα αποκτούσε από τις συναναστροφές του με τους ασκητές.

Σύμφωνα με την αγιορείτικη προφορική παράδοση, η περιοδεία του αγίου άρχισε από την ιερά μονή του Οσίου Διονυσίου, όπου αντέγραψε από κώδικα της εκεί βιβλιοθήκης επιστολή του Πάπα Ιωάννου του Η΄ προς τον Μέγα Φώτιο, την οποία περιέλαβε στο έργο του, “Περί τῶν αἰτιῶν τοῦ Σχίσματος”.

Στην συνέχεια, επεσκέφθη την ιερά μονή της Μεγίστης Λαύρας, στις 7 Αυγούστου του 1898, όπως μαρτυρείται από την ιδιόχειρη αφιέρωσή του στο βιβλίο των επισκεπτών.
Ο επόμενος σταθμός της περιοδείας του ήτο η ιερά μονή Σίμωνος Πέτρας, όπου συνεδέθη με δεσμούς φιλίας με τον τότε ηγούμενο της μονής, γέροντα Ιερώνυμο. Ο δεύτερος επεσκέπτετο τακτικώς τον άγιο στην Αθήνα και στο μοναστήρι του στην Αίγινα.

Ακολούθως, μετέβη στην ιερά μονή του Οσίου Γρηγορίου, ο καθηγούμενος της οποίας, γέρων Αθανάσιος, συνιστούσε στην αδελφότητά του, να μελετά τα συγγράμματα του αγίου Νεκταρίου. Ο αείμνηστος ιατρός και αδελφός της μονής Νικόλαος γνώριζε τον άγιο από τα νεανικά του χρόνια. Διηγείτο ότι είδε πολλά θαύματα του αγίου και ένεκα αυτών εγκατέλειψε τα εγκόσμια και την καριέρα του και ηκολούθησε την μοναστική πολιτεία.

Μία επιστολή ευρέθη σε "Ἐπιστολάριον", στα αρχεία της ιεράς μονής Ξενοφώντος. Σύμφωνα με την άποψη του βιβλιοθηκαρίου της μονής, ιερομονάχου Θεωνά, ο άγιος Νεκτάριος απηύθυνε την επιστολή αυτή προς τον τότε βιβλιοθηκάριο μοναχό Χρυσόστομο, δια της οποίας τον επληροφόρει για την λήψη των αντιτίμων της μελέτης του "Εὐαγγελική Ἱστορία". Η αχρονολόγητη αυτή επιστολή, προφανώς, συνετάχθη το 1903, έτος εκδόσεως της "Εὐαγγελικῆς Ἱστορίας".

Κατά την επίσκεψίν του εις την ιερά μονή των Ιβήρων, ο άγιος Νεκτάριος σημείωσε τα εξής στο "Βιβλίον τῶν ἐπισκεπτῶν": "Νηστεία καί παρθενία πτέρυγες πνευματικαί πρός μεταρσίωσιν καί τελείωσιν, ἀλλ' ἥ τε νηστεία καί παρθενία καθ' ἑαυτά οὔτε καλόν οὔτε κακόν, ἀλλ' ἀπό τῆς τῶν μετιόντων προαιρέσεως ἑκάτερον γίνεται, κατά τόν θεῖον Χρυσόστομον. Προαιρέσεως ἄρα δεόμεθα ἀγαθῆς, νηστείαν ἀσκοῦντες καί παρθενίαν ὅπως ἀναβῶμεν πνευματικά καί ἀχθῶμεν εἰς τήν Χριστιανικήν τελειότητα. Ἔτι δέ προαίρεσις τό ἀνακινεῖσθαι πρός τελείωσιν. Ἔν τῇ Ἱερᾷ, καί Σεβασμίᾳ Μονῇ τῶν Ἰβήρων τῇ 16 Αὐγούστου Ἔτους Σωτηρίου 1898. Ὁ Πενταπόλεως Νεκτάριος".

Περνώντας από διάφορες σκήτες, ο σεβάσμιος κληρικός έφθασε στην Μικρά Αγία Άννα, όπου συνομίλησε με ερημίτες και ασκητές. Κάποιος μάλιστα εξ αυτών, που είχε προορατικό χάρισμα, απεκάλυψε στον άγιο την αρχιερατική του ιδιότητα, παρ' ότι εξωτερικώς έδειχνε ως άσημος μοναχός. Στην περιοχή εκείνη, εγνωρίσθη με τους γέροντες Χρύσανθο Βρέτταρο και Μηνά Μαυροβούνιο. Ο δεύτερος, συζητώντας με τον θεοφόρο Νεκτάριο, επί δύο ημερόνυχτα λησμονήθηκαν. Είχαν μεταρσιωθεί σε ουράνιες θεωρίες.

Ο άγιος Δανιήλ ο Κατουνακιώτης, ιδρυτής της μοναστικής αδελφότητος των Δανιηλαίων, εφιλοξένησε τον διευθυντή της Ριζαρείου στην σκήτη του. Ο Δανιήλ εδέχετο την οικονομική ενίσχυση του μητροπολίτου για την ανέγερση του μονυδρίου της σκήτης του, καθώς και αντίτυπα των έργων του, με ιδιόχειρη αφιέρωση. Θέλοντας να δείξει ο αγιορείτης πατήρ την ευγνωμοσύνη του για τις κάθε είδους ευεργεσίες που εδέχετο από τον ελεήμονα επίσκοπο, τον αποκαλούσε “κτίτορα και πατέρα και καθηγούμενο τοῦ ἱεροῦ κελλίου” του.

Σύμφωνα με την άποψη του μακαριστού ηγουμένου της μονής Παναγίας Τατάρνης, αρχιμανδρίτου π. Δοσιθέου Κανέλλου, στην αδελφότητα των Δανιηλαίων του Αγίου Όρους υπήρξε κάποιος ιερομόναχος, ονόματι Αθανάσιος Βίττος Δανιηλίδης, μέγας οικονόμος και πνευματικός, ο οποίος, μετά από μακροχρόνια μαθητεία κοντά στον γέροντα Δανιήλ, ανεχώρησε από το Άγιον Όρος και ήλθε στην Αθήνα, φέροντας μαζί του την “Ἐπιστολογραφία τοῦ Ὁσιωτάτου Πατρός Δανιήλ Σμυρναίου, Ἁγιογράφου, τοῦ ἐν Κατουνακίοις Ἁγίου Ὄρους Ἄθω”, ή τό “Χειρόγραφον Ἐπιστολάριον”, όπως αλλιώς το ονόμαζε ο Αθανάσιος, το οποίο περιείχε αντίγραφα μέρους της αλληλογραφίας του γέροντος Δανιήλ με τον άγιο Νεκτάριο.

Η “Ἐπιστολογραφία” περιείχε μεταξύ άλλων τις εξής τέσσαρες επιστολές· τις από 8ης Μαρτίου και 5ης Ιουνίου 1903 επιστολές του γέροντος Δανιήλ προς τον άγιο Νεκτάριο και μία αχρονολόγητη του αγίου Δανιήλ, περί μοναχικής διατυπώσεως, καθώς και την από 30ης Μαρτίου 1903 επιστολή του αγίου Νεκταρίου προς τον γέροντα Δανιήλ, η οποία διακρίνεται για το φιλοσοφικό της βάθος. Σ’ αυτήν, ο άγιος έκανε λόγο για τις δοκιμασίες, που οδηγούν την ψυχή στην αληθινή φιλοσοφία, δια της οποίας καλούμεθα όλοι, ιδιαιτέρως οι μοναχοί, να γίνομε φιλόσοφοι.

Ο ιεράρχης επεσφράγισε τον λόγο του με την πράξη, αποστέλλοντας στον γέροντα Δανιήλ ένα κιβώτιο με δέκα τρεις ογκώδεις τόμους των έργων του Χρυσοστόμου, εκδόσεως Βενετίας 1734-1741.
Εις ένδειξιν ευγνωμοσύνης, ο άγιος Δανιήλ απέστειλε την από 8ης Μαρτίου 1903 επιστολή του στον άγιο Νεκτάριο, καθώς και την από 5ης Ἰουνίου 1903 επιστολή του, η οποία εχαρακτηρίσθη από τον συντάκτη της ως “Ἀπάντησις τῆς 13ης εἰς τόν Ἅγιον Πενταπόλεως κ. Νεκτάριον”, το περιεχόμενο της οποίας αποτελεί συνέχεια της προηγούμενης επιστολής.

Στην συνέχεια της προσκυνηματικής περιοδείας του, ο άγιος Νεκτάριος, εφιλοξενήθη για τρεις ημέρες στην καλύβα του γέροντος Ιωάσαφ, στην σκήτη της Αγίας Άννης, όπου ετιμάτο στην μνήμη του ιερού Χρυσοστόμου. Ο μοναχός Ιωάσαφ κατήγετο από την Μάδυτο, η οποία βρίσκεται κοντά στην Σηλυβρία. Αυτό

προφανώς συνετέλεσε στην σύναψη πνευματικής φιλίας και αλληλογραφίας, που διετηρήθη μεταξύ των δύο ανδρών.

Ο σπηλαιώτης γέρων Αβιμέλεχ Μπονάκης, διακρινόμενος για την πραότητα και την ακτημοσύνη του, απέσπασε την συμπάθεια του αγίου, όταν αυτός πέρασε από την σπηλιά που διέμεινε, στην σκήτη της Αγίας Άννης. Ο υμνογράφος Αβιμέλεχ συνήψε φιλία και αλληλογραφία με τον άγιο και υπήρξε ο πρώτος βιογράφος του.

Η δίμηνη προσκυνηματική περιοδεία του μητροπολίτου Νεκταρίου στο Άγιον Όρος έλαβε τέλος κάπου στα τέλη Αυγούστου του 1898, οπότε και επέστρεψε στα καθήκοντά του στην Ριζάρειο. Η επίσκεψη αυτή επέδρασε καταλυτικώς στις περί μοναχισμού αντιλήψεις του, δια των οποίων συνέβαλε στην ανανέωση του Ορθοδόξου μοναχισμού. Εκεί εγνώρισε το μοναχικό αγιορείτικο ήθος και με την δεκτικότητα της ψυχής του τα ενστερνίσθη, όπως μαρτυρείται και από την σύνθεση του “Θεοτοκαρίου”, με το οποίο εξύμνησε την Κυρία Θεοτόκο.

“Ἡ γνωριμία και φιλία τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου μέ τούς ἐναρέτους Ἁγιορεῖτες Πατέρες Δανιήλ τόν Κατουνακιώτη, Νικόδημο τόν Καυσοκαλυβίτη, Ἰωάσαφ τόν Ἁγιαννανίτη, Νεῖλο τόν Σιμωνοπετρίτη, Θεοφύλακτο τόν Ἁγιορείτη, Σωφρόνιο Κατουνακιώτη τόν Κεχαγιόγλου, Ἰωακείμ Νεοσκητιώτη τόν Σπετσιέρη, Ἱερώνυμο τόν Σιμωνοπετρίτη, Ἀβιμέλεχ Μικραγιαννανίτη τόν Μπονάκη, Χρύσανθο Ἁγιαννανίτη τόν Βρέτταρο, τόν Ἅγιο Σάββα τῆς Καλύμνου τόν Ἁγιαννανίτη καί ἄλλους, τοῦ ἔδωσε τήν εὐκαιρία νά συνδεθεῖ πνευματικῶς μέ τούς ἀξιολογώτερους Ἁγιορεῖτες Πατέρες τῆς ἐποχῆς, ὥστε νά συνευφραίνεται ψυχικῶς, ν’ ἀναπαύεται τό πνεῦμα του, πού πάντα ζητοῦσε ἐργάτες τῆς ἀρετῆς καί νά μεταφέρει στόν κόσμο τ’ ἀσκητικά βιώματα.”

Η επίδρασις που ήσκησε ο Άθως στον φιλομόναχο άγιο Πενταπόλεως ήτο εμφανής στην εξωτερική του εμφάνιση. Ήτο συνήθως ενδεδυμένος με το ράσο του, τον καλογερικό σκούφο κι ένα μικρό ασημένιο επιστήθιο σταυρό. Την μεγάλη του αγάπη προς τον μοναχισμό έδειξε ο άγιος και με την σύνθεση του "Θεοτοκαρίου" και με την ίδρυση της γυναικείας κοινοβιακής ιεράς μονής Αγίας Τριάδος στην Αίγινα, το 1904. Η εξ ολοκλήρου αφοσίωσή του στην σύσταση και ανοικοδόμηση της μονής του απετέλεσε τον κύριο λόγο της παραιτήσεώς του από τα καθήκοντά του στην Ριζάρειο.
Ήδη, πριν την παραίτησή του, την τετραετία 1904-1908, με τις "Κατηχητικές Ἐπιστολές" που απηύθυνε προς τις δόκιμες μοναχές στην Αίγινα, παρείχε πατρικές υποθήκες για την ακριβή τήρηση των όρων της πνευματικής αθλήσεως και μοναχικής ζωής. Ο ασκητής επίσκοπος ανεδείχθη διδάσκαλος της μοναχικής πολιτείας, διότι οι εν λόγω επιστολές του "ἀποτελοῦν ἀρίστην Πατερικήν διδασκαλίαν καί φῶς διά τούς ἀκολουθούντας τήν ἀγγελομίμητον ζωήν."

Ο προστάτης της Αιγίνης διετήρησε την επαφή του με τους Αγιορείτες πατέρες, μέχρι το τέλος του επιγείου βίου του. Διακής πόθος του ήτο να επισκέπτεται τακτικώς το Άγιον Όρος, προς "πνευματικήν ἀναψυχήν", όπως ο ίδιος έγραφε χαρακτηριστικώς σε επιστολή του προς τον άγιο Δανιήλ τον Κατουνακιώτη. Οι υποχρεώσεις όμως που είχε αναλάβει έναντι της αδελφότητος της μονής του στην Αίγινα, αλλά και η προς το τέλος της ζωής του επώδυνη ασθένεια που τον κατέβαλε σταδιακώς, ανέκοψαν την εκπλήρωση της επιθυμίας του.

(Απόσπασμα από την μελέτη του Μητροπολίτου Σουηδίας Κλεόπα Στρογγύλη, Ἀνέκδοτες Ἐπιστολές Ἁγίου Νεκταρίου Πενταπόλεως, Τόμος Α΄& Β΄(2023), Εκδόσεις της Αποστολικής Διακονίας της Εκκλησίας της Ελλάδος.)